

Diabetes i historiskt perspektiv

Tord Ajanki. **Historien om diabetes och insulinets upptäckt.** 181 sidor. Stockholm-Lund: Svenska diabetesförbundet/Historiska Media, 1999. Pris ca 250 kr. ISBN 91-88930-78-5.

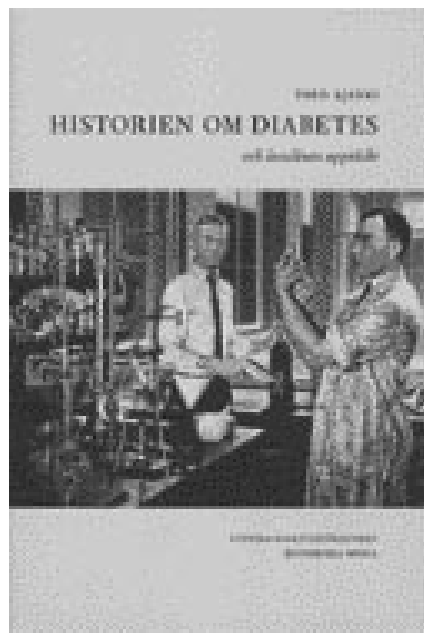
Recensent: Sven Erik Fagerberg, docent, medicinska kliniken, Regionsjukhuset Örebro.

Tidningarnas ledarsidor framhåller att vi i dag lever i ett historielöst samhälle. Diabeteskurser inleddes tidigare ofta med en kort historik om diabetessjukdomen. Intresset för en sådan programpunkt har svalnat. Gustav Myhrman skrev i en recension av Robin Fåhrens bok »Läkekonstens historia» att »det hör till de oförlåtliga bristerna i läkarutbildningen att läkekonstens historia inte har någon plats på studieschemat och inte heller lär komma dit i brådrasket».

Forskarens motgångar och framgångar

Att Frederick Banting och Charles Best var de som vann kampen för att finna en effektiv behandling vid diabetes känner de flesta inom vårdsektorn till. Historien och förspelen till detta är lång och dramatisk, och det har under åren spekulerats vilt om orsaken till diabetes. Forskare med både välkända och okända namn, deras tankar och iakttagelser beskrivs livfullt.

Paul Langerhans kunde i slutet av 1800-talet visa att bukspottkörteln hade två olika cellsystem, och Minkowski rapporterade 1889 att borttagande av pankreas gjorde hundarna diabetiska. Många försökte sedan bevisa existensen av den antidiabetiska substansen i bukspottkörteln. Vi får följa olika forskares motgångar och framgångar, och det blir en spännande läsning. Skolläkaren Paul Sjöquist i Falköping tyckte som medicinstudent att det var underligt att man inte försökt med pankreasextrakt vid behandling av sockersjuka. Hans liv och hans mödor i samband med hans försök att behandla diabetes där han var lösningen nära visar att också en svensk var med i kapplöpningen. Zuelzer, Scott, Gley, Sjöquist och andra extrakt-

sökare var alla nära den stora upptäckten, men ingen av dem kom så nära som rumänen Nicolas Paulesco. Rolf Luft ansåg i en artikel i Läkartidningen i samband med 50-årsjubileet av insulinets upptäckt att Paulesco kom åtta månader före Banting och Best och att dessa tre borde ha delat Nobelpriset 1923.

Bantings och Bests slit och uppoffringar och deras samarbete med John MacLeod och Collip har skildrats många gånger, men här kommer vi aktörerna, både forskare, laboratoriepersonal, patienter och försöksdjur, väldigt nära. Man får uppleva deras vardagstillvaro, familjebekymmer, konfrontationer med kolleger och myndigheter – allt mycket underhållande.

Lättillgänglig skildring av dåtidens behandling

Kosten har alltid stått i centrum vid diabetesbehandlingen. Hur patienterna reagerade på Fredric Allens svältkur och Karl Petrén's fettkur är en både intressant och skrämmande läsning.

Den första dramatiska tiden när insulinet var tillgängligt belyses med citerade brev från mammor som bönade och bad för sina diabetessjuka barn och från vuxna som ville ha insulin för egen del. Sedan berättas om framställning av olika insulin typer, måltidsinsulin och pennor.

Transplantationsproblematiken i di-

abetesvården skildras på ett lättillgängligt sätt.

I populärmedicinska böcker belyses sällan betydelsen av läkemedlen vid typ 2-diabetes när de kom i mitten av 1900-talet. Auguste Loubatieres studerade på försöksdjur sulfonamids djupa och långvariga sänkning av blodsockret. 1946 visade han att samma effekt erhöles på en 37-årig kvinna med mild diabetes. Två unga nydebuterade kvinnliga diabetiker 14 och 18 år gamla som ännu inte hade börjat med insulinbehandling fick också pröva sulfonamid, men den hade ingen effekt på deras blodsockervärden. Trots dessa övertygande experiment var det få som intresserade sig för hans slutsatser. Besviken skriver han att »jag var praktiskt taget den ende som var övertygad om att detta var intressant för behandlingen av diabetes», och han fick som vi vet rätt.

Diabetesförbundets insatser av stor betydelse

Boken har tillkommit på Svenska diabetesförbundets initiativ, varför vi får följa dess historia och aktiviteter från 16/5 1943 då fröken Therese Sandin kallade till ett möte på hotell Bristol i Landskrona. Förbundets strider för det fria insulinet, körkort- och försäkringsfrågor där tidvis diabetiker diskriminerades är intressanta att följa.

Nancy Eriksson, stridbar ordförande i Diabetesförbundet från 1956 till 1978, bildade läkarrådet vars uppgift var dels att stödja forskningen om sockersjuka, dels att försöka stärka samarbetet med läkarkåren. Vid starten var vi sex diabetesläkare med Rolf Luft och Bo Andersson som mest namnkunniga.

Läkarrådet, vars medlemmar ökat i antal under årens lopp, liksom de utdelade forskningspengarna har i intimt samarbete med Diabetesförbundet haft stor betydelse för diabetologins utveckling både vad beträffar forskning, undervisning och lösning av olika organisatoriska problem.

Köp och läs!

Alla som arbetar inom diabetesfältet, både vårdgivare och vårdtagare, har stor glädje av att ta del av denna bok, som är både lättläst, informativ, spännande, personlig, underhållande och ett stycke medicinhistoria. Köp och läs! Du kan se fram emot några roliga och avkopplande timmar. •